

G. BERNARDI PERINI: *L'accento latino*, Bologna, Patron, Bologna, 1986, Quarta edizione riveduta. 181 str.

Čprav literature s področja latinskega glasoslovja nikakor ni malo, je žeja po učbenikih, ki se lotevajo osnovne problematike, velika. O tem priča že četrta izdaja knjige G. B. Perinija *L'accento latino*. Delo je v veliko pomoč vsakomur, ki ima težave s pravilnim naglaševanjem v latinščini. Ker je namenjena praktični uporabi, je v njej mogoče najti marsikak seznam besed, ki nam sicer delajo preglavice, seznanimo pa se tudi z osnovnimi teoretičnimi izhodišči za preučevanje latinskega naglasa.

Že pri terminoloških vprašanjih nas avtor postavi pred prvo težavo: odvisnost rimskih slovniciarjev od grških, zaradi katere tu in tam kdo podvomi celo o Ciceronovih in Kvintilijanovih pričevanjih.

Je bil latinski naglas „muzikalen“ ali „dinamičen“? Avtor na kratko povzame polemike, ki tečejo o tem vprašanju, predstavi kar sedem nasprotujočih si hipotez, ki jih večinoma zavrne, katero morda celo prehitro: pravi, da hipoteza o naglasu, ki bi bil „melodičen“ med višjimi sloji, med nižjimi pa „dinamičen“, pomeni obstoj dveh jezikov v enem. Vendar pa tudi del Slovencev naglašuje „melodično“, del pa „dinamično“, a zato še ne mislimo, da imamo opraviti z dvema jezikoma v enem. Avtor sam zagovarja „pretežno muzikalen naglas“, tako razlaga tudi Ciceronovi (Or. 173; *ibid.* 57—58) in Kvintilijanovo (1,5, 29ss) pričevanje. Dodaja še mesto iz Vitruvija (5,4,2), kjer pa bi izraz intervalla lahko pomenil tudi stavčno intonacijo.

Prehod od „muzikalnega“ naglaševanja k „dinamičnemu“ postavlja avtor v čas velikih političnih in družbenih kriz, ko se je narava latinskega naglasa v 300 letih tako korenito spremenila, da Servij ni več slišal kot razločevalnih razlik v tonski višini, ki se Kvintilijanu sploh niso zdele vprašljive.

V začetku drugega poglavja se ukvarja z vprašanjem zloga. K njegovi sicer zelo temeljiti razlagi bi se dalo pripomniti dvoje:

-otrok, ki beblja, se ne izraža s fonemi (če razumemo izraz fonem v pomenu Sprachlaut) — ko njegovi glasovi postanejo fonemi, ravno preneha bebljati in začne govoriti;

-nosilec zloga v besedi Trst (str. 19: *Quante volte non ci siamo stupiti di fronte al toponimo sloveno per „Trieste“, Trst?*) ni glas r (ki bi bil tako zlogotvoren), marveč nezapisani polglasnik ob njem.

Ko avtor razlaga pojem kvantitete, navede pravilo, po katerem eksplozivni glasovi v latinščini nimajo kvantitete, implozivni jo pa imajo; pri trajnikih bi to še šlo, pri zapornikih pa bi si morali predstavljati, da je npr. eksplozivni t krajši od implozivnega.

Če hočemo razumeti pojem kvantitete, moramo poznati pravo naravo zloga, kar avtor ustrezno poudari. Zlog je celota, ne pa samoglasnik, ki mu dolžino določajo okrog njega zbrani soglasniki. Tako naletimo na eno od bolečih mest latinskega jezikoslovnega izrazja — termin syllaba longa positione, ki je seveda kalk po grškem $\sigma\lambda\lambda\alpha\beta\eta \mu\alpha\kappa\rho\alpha \theta\acute{\epsilon}\sigma\epsilon\iota \cdot \theta\acute{\epsilon}\sigma\epsilon\iota$ pomeni „po dogovoru“ in ne „po stavi“, kot izraz še danes razlagamo v šolah. Posebej nevarna pri izrazu „dolžina po stavi“ je predstavitev kakega zloga kot kratkega samoglasnika, ki se podaljša, ker mu sledita dva soglasnika (da ne omenimo predstave o kratkem samoglasniku, ki mu prištejemo dolžini sledečih soglasnikov). Da so Rimljani kvantiteto vokala prav dobro ločevali tudi v takem položaju, nam avtor dokaže s citatoma iz Cicerona (Or. 159) in Gelija (9, 6, 2—3).

V tretjem poglavju najdemo napotke za naglaševanje v dvomljivih primerih: enkliza, tip Valerius Valeri, sestavljenke s facio, sekundarne oksitonije, tip volucres, tip abiete.

V poglavju o napakah avtor najprej razpravlja o nastanku napak in pripomni, da nam prav te veliko povedo o delovanju jezika, zato jih ne smemo le popravljati z dvignjenim prstom, marveč se moramo najprej vprašati, od kod prihajajo.

Ker latinščina v pisavi ne loči dolgih in kratkih samoglasnikov, le-ti za nas izgubijo razločevalno lastnost in sovpadajo: takoj pride do težav pri „sporazumevanju“, se pravi pri razumevanju besedila, ki ga beremo. Da bi težave premagal, navaja avtor najpogostejše primere, v katerih lahko pride do napake.

V oddelku o grecizmih v latinščini najdemo pregled polemik med starimi puristi in recentiores (po Kvintilijanu, 1,5, 58—64), ki se jim ni zdelo nujno vsako grško besedo pregibati po grškem vzorcu. Zgodovinskemu pregledu sledijo seznami najpogostejših grecizmov in podatki o njihovem naglasu.

L'accento latino je torej zelo poučno delo, ki bralcu posreduje, utrjuje ali osvežuje temeljno jezikoslovno izrazje in osnovno znanje o latinski prozodiji. V novi dopolnjeni izdaji, ki nas obvešča o sodobni literaturi in novih spoznanjih na področju latinske fonetike in fonologije, je koristno tako v praktični uporabi, pa tudi kot spodbuda za podrobnejše raziskovanje latinskega naglasa, problema, o katerem gotovo še ni bila izrečena zadnja beseda.

Sprejeto 1 IV 1988

*Matjaž Babič,
Filozofska fakulteta UEK, Ljubljana*

ALEKSANDRA PIRKMAJER, Latinščina za vsakogar, založba Feniks, Ljubljana 1986. 70 strani + 2 tabeli + 1 kaset.

Bera latinskih učbenikov na Slovenskem v zadnjih desetletjih ni bila obilna. Temu so botrovale razmere, ki so bile latinščini vse prej kot naklonjene in niso bile v prid ustvarjalnemu razmahu na tem področju. Začetniki so lahko segali po vadnicah ali slovnica F. Južnič, S. Koprive, I. Sivca in A. Šašel, ki pa so seveda prezahtevne za samostojno učenje. V tem pogledu predstavlja drobna knjižica Aleksandre Pirkmajer, ki je izšla kot posebna edicija založbe Feniks, nekaj povsem novega, svežega in izvirnega. Avtorica je namreč svoj učbenik namenila najširšemu krogu nepoznavalcev latinščine, ki bi želeli zapolniti to vrzel v svojem znanju in s tem učvrstiti predvsem temelje svoje materinščine, si razširiti obzorje z natančnim in nedvoumnim razumevanjem strokovne terminologije, ki izvira iz tega klasičnega jezika, in si olajšati učenje tistih tujih jezikov, kjer je latinščina vgrajena kot jedro besednega zaklada in osnovno ogrodje razvejanih slovničnih struktur. Knjižica je namenjena predvsem samoukom oziroma vsakomur, ki je — kot pravi avtorica — dovolj zrel za samostojno učenje, osnovnošolcem pa kot poživlajoč dodatek pri pouku, kajti učbeniku je priložena tudi kaset, ki upošteva klasično izgovarjavo, knjižico pa je prikupno ilustrirala avtorica sama.

V uvodu Aleksandra Pirkmajer najprej na kratko pojasni izvor in nastanek latinščine, nato pa preleti še glavna obdobja in plasti njenega razvoja ter poudari njeno tesno povezanost z moderno civilizacijo. V uvodu k lekcijam pojasni nekaj osnovnih izrazov iz latinske slovnične terminologije ter spregovori o izgovarjavi in naglasu. Splošnim slovničnim opombam sledijo „učni koraki“ z navodili za učenje lekcij, ki jih lahko beremo v knjigi ali poslušamo na kaseti. Vsaka posamezna lekcija je obogatena z antičnimi izreki, zgoščenimi splošnimi in slovničnimi opombami ter kratkimi preprostimi vajami za utrjevanje novo obravnavane snovi. Lekcije so razgibane po vsebinski plati. Motivacijsko so zelo domiselno zasnovane, včasih aktualno šaljivo, včasih privlačno mitološko obarvane. Njihova svežina in s tem prednost pred marsikaterim drugim, preveč anahronističnim latinskim učbenikom je v tem, da ne poudarjajo dvatisočletne odmaknjenosti rimske dobe, ampak ta časovni razkorak nevsiljivo prebršijo.

Lekcijam s preprostimi osnovami latinske slovnice sledi dodatek, ki obsega pogosteje rabljene besede latinskega izvora — tu avtorica opozarja tudi na nekatere etimološke sorodnosti latinščine in slovenščine — in našteje nekaj izvirnih latinskih izrazov, kratic in ustaljenih pravnih izrekov. Knjižici je priložen slovnični list s pridevniško in samostalniško sklanjatveno shemo, osnovami spregatve ter nekaj zaimek in števniki.